

3/א
פרטי כל מס.ג/1

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט שהתקיימה
ביום ששי, ט' בחשוון תש"א, (20.10.1950)
בשעה 9.00 לפנה"צ

נ ו כ ח י ם :

חברי הועדה:

- ב. ניר - היו"ר
- ד. בר-רב-האי
- י. בר-יהודה
- י. כדר
- ע. אסף
- ס. בן-עמי
- ב. צ. דינבורג
- ז. ורהפטיג
- ס. וילנר
- ש. כץ
- ק. כהנא
- י. לם
- ס. ד. לורנשטיין
- י. קליבנוב
- י. קסה
- ח. רובין

מוזמנים:

- ח. צדוק - סגן היועץ המשפטי
- פרופ. שאקי - משרד המשפטים

נ ע ד ר י ם :

- א. לנקין
- ח. בן-אשר
- א. פרמינגר
- א. ג'רג'ורה
- י. הרדי
- ע. סימון
- א. תבורי
- ר. כהן (בזכות דעה מייעצת)

ס ד ר - ה י ם :

חוקת הבחירות.

הי"ד נ. ניר:

כידוע לכם הוטל על ועדת החוקה חוק ומשפט, ביום 18.10.50 להכין, במשך שבועיים, חוקת בחירות, וכן גם להחליט על תאריך קיום הבחירות. כנסתי את הוועדה בהקדם, ואם כי קבלתי בקשה משנים מחברי הוועדה, המשתתפים כמסקיפים בתהליך, ובהתחשב בעובדה שרוב חברי הוועדה נוכחים, אני מציע לקיים ישיבה זו היום.

אני מציע לקבל את חוקת הבחירות לאספה המכוננת כבסיס, כמובן עם השנויים המתאימים בהתאם לזמן, ולדון היום בשאלות הבאות:
(1) היום הקובע לקביעת היום, והיותו בעל זכות בחירה;
(2) אם יש להגדיל את מספר הצירים או לא;
(3) תאריך הבחירות.

ד. בר-רב-האי:

ברצוני להזכיר שבזמן שעובדה חוקת הבחירות לאספה המכוננת, היא נתקבלה בצורתה זו מתוך הסתייגות של כמעט כל הסייעות, פרט אפילו למפ"ם. ראינו אז כולנו שיש הכרח לקיים את הבחירות במהירות האפשרית ולאחר שבדקנו את האפשרויות הטכניות, ובהתחשב עם המצב שהיה אז - ואשר אינו מתאים למציאות היום - הגענו למסקנה שאי-אפשר לקיים את הבחירות במהירות אלא רק לפי שיטה של בחירות יחסיות. כל שיטה אחרת היתה בלתי-אפשרית בתנאים שנמצאו בהם. כל הסייעות, פרט למפ"ם, הסכימו שאין בזה משום התחייבות, ששיטה זו תהיה שיטת בחירות קבועה במדינת ישראל והשאירו לעצמם את הזכות, בזמן שנדרש על שיטת בחירות קבועה במדינת ישראל, לבחון מחדש את ענין השיטה. לא היתה בזה התנגדות לשיטה זאת בבחירות לאספה המכוננת, אבל היתה הסתייגות לקראת הבאות.

אני מזכיר זאת, מכיון שאנחנו שכנסנו הזמן נשמעו, מצדדים שונים, דעות שונות על שיטת הבחירות הזאת. לפי דעתי, הנקודה הראשונה שעליה יש להחליט היא - אם השיטה הארצית היחסית, ז.א. שהארץ כולה היא איזור אחד לצרכי חינוך, מתאימה גם כיום.

אינני חסיד של השיטה הזאת אולם, אותם התנאים שהכריחו אותנו ב-1948 לקבל שיטה זו, קיימים לפי דעתי גם כיום. לו היינו יושבים כיום ודנים בחוקת הבחירות, מתוך הנחה שהבחירות תקיימנה בעוד שנתיים, הייתי מציע לכם שיטת בחירות אחרת. כרגע, אנו כבולים בהחלטת הכנסת להציע חוקת בחירות במשך שבועיים, ואין לנו דרך אחרת מאשר לקבל שיטה זאת.

בהודמנות זו ברצוני למסוד לכם שמשרד המשפטים דן, לפני 3 חודשים, באפשרות של ביצוע בחירות מהירות, ובזמנו הוזמנתי למשרד המשפטים כדי להשתתף בדיונים על יסוד הנסיון הטכני שרכשתי לי בביצוע בחירות קודמות, וכדי להכניס, יחד עם ד"ר ידין, את השנויים הטכניים שנסיון הביצוע לימד אותנו. על יסוד דיונים אלה הוכנה הצעה של חוקת בחירות, שאיני מציע לקבל אותה, כי גם היא אינה מושלמת; ההצעה מבוססת על החוקה הקודמת בתוספת תיקונים שונים.

אם נקבל את ההנחה הזאת שיש להתאים את חוקת הבחירות הקודמת בתקופה זאת - נתקל בשאלת קביעת תאריך הבחירות. קביעת תאריך הבחירות זוהי פונקציה של שני גורמים, אשר אינם פועלים תמיד בצורה מקבילה. ישנו גורם אחד, תחוקתי, וכל מה שנחליט כאן ונביא לכנסת לדיון ראשון, לא נוכל לדעת כמה זמן יידרש לדיון בכנסת וכמה זמן יעבור עד אשר נוכל להוציא חוקת בחירות המושלמת. אבל, ישנו גורם שני, לא פחות חשוב - הוצאת השכר של הציר של הסלה: הכנת רשימות הבחורים, התעניינות בקשר להכנת הרשימות לבחירות לחיפה ונדוע לי מה הם הקשיים הטכניים בהדפסת רשימה של 75 אלף בוחרים לעיריית חיפה. הקשיים הם עצומים, והמדובר הוא רק בעיריית חיפה. האפשרות הטכנית של ההדפסה היא בערך 7/8000 שמות ליום. אני מוסר לכם אינפורמציה זאת רק כדי שתבינו שעלינו לברר תחילה את האפשרות הטכנית של ביצוע בחירות. הבחירות הקודמות הצליחו לא רק משום שד"ר גרינבאום לא שינה את התאריך, אלא משום שנעשו כל הסידורים הטכניים שאיפשרו לו את עבודתו התקיפה ביחס לקיום מועד הבחירות. לעומת זאת היתה אז קיימת בעיה יותר חריפה בקשר לחיילים, כיום מספר אנשי הצבא הסדיר שלנו הוא קטן מזה שהיה אז; אז הצביעו יותר מ-20% בקלפיות צבאיות.

ד. בר-רב-האי:

נוכח המציאות הזאת אני מציע לעבוד על חוקת הבחירות הקודמת, לבדוק כל סעיף וסעיף ולראות אם הוא מתאים למציאות שלנו כיום. יתכן, שעבודה זו יכולה להיעשות ע"י ועדת משנה מצומצמת; ועדה זו תמצא חלק גדול מהעבודה כבר מוכן.

ט. וילנר:

לפי דעתי הדבר הראשון שעלינו לעשות הוא - לקבוע על מה אנו דנים פה. אני מציע שנדון קודם כל על תאריך הבחירות. הנסיון מוכיח שאין ערך רב לעבודה אם פתאום יכול להתברר שהבחירות בכלל לא תקיימנה בעתיד הקרוב, אלא כעבור שנתיים, כפי שחשבו כלכתה"ל. כעבור שנתיים יכולים להיות תנאים שונים לגמרי. אני מציע, על כן, שלפני שבכנס לדיון בכל סעיפי חוקת הבחירות הקודמת, נחליט על כוונת הבחירות. החלטת הכנסת כפי שהוצעה ע"י חבר הכנסת גרבוזסקי, הטילה עלינו להחליט על תאריך קיום הבחירות. לתאריך זה צריך להיות קו מדריך לכל עבודת הוועדה. אני מציע כאן, כפי שהצעת כבר בכנסת, שהבחירות תתקיימנה לא יאוחר מ-1 בינואר, כי לא נוכל להמשיך במצב פוליטי בלתי ברור זה. לא יתכן שמישהו מספוגה מסויימת, מתוך חשש להפסיד לבחירות הקרובות, יקבע לפי האינטרסים שלו, את תאריך הבחירות החדשות, אשר תטהרנה את אצטד האוירה. הבחירות החדשות תראנה לנו אם יהיו הבחירות הקודמות קיימים גם להבא. על כל פנים, כל כמסלה שתקום, בלי בחירות, תהיה בלתי יציבה ולא תהיה כוככת בעיני הציבור, לאחר מה שקרה.

אנינו חושב שיהיה ויכוח על שיטת הבחירות הקודמות כי גם אלה שרוצים בשיטה אחרת, יודעים כי היא לא תצליח לקיום בחירות מהירות.

אשר למספר הצירים - אני מציע להכיר את המספר הקיים, כלומר, 120.

בקשר

אני מציע, /ליום קובע לגבי היות אדם בן 18 והיותו בעל זכות בחירה - להחליט על היום הסמוך ביותר לבחירות, האפשרי מבחינת החוק, ואני מציע לקבל את חוקת הבחירות הקודמת כישוד.

לאור הנסיון בבחירות הקודמות, עלי להעיר שלא היה חופש בחירות בכל מקום. לא אומר שלא היה בכלל חופש בחירות, זה יהיה מופרז; אבל היו מקומות שלא היה חופש בחירות; במקומות מסויימים של עולים חדשים היה לחץ כלכלי ולחץ אחר ואנשים רבים הצביעו נגד מצפונם כדי לשמור על יום העבודה. הוא הדין לגבי ישובים ערביים רבים. לעתים הלכו כסך להצביע בעד ה"אלפים". הדבר לא נעשה ע"י מודעות אלא ע"י לחץ ואיום של גידוש סן הארץ. לכן, אני מתנגד להצעת חבר הכנסת בר-רב-האי להתחיל בדיון בחוק, סעיף סעיף, לפני שיהיה ברור לנו מתי תתקיימנה הבחירות.

י. בדר:

דעתי היא, שוועדה זו צריכה לעשות את המוטל עליה, גם אם המעוניינים למשוך את העניינים יעשו כן.

בדרך כלל, נעשו נסיונות בוועדות לדון בחוקים לפני שהובאו לקריאה ראשונה בכנסת, כאילו כבר הובאו לכנסת. אני מציע גם הפעם לנהוג בדרך זו. אני מציע לבחור ועדת משנה ולמסור לוועדה זו יפוי-כח להביא את החוק לקריאה ראשונה באופן ישיר לכנסת. ועדה זו יכולה להיות מורכבת מבאי-כוח כל הסיעות.

אני מציע לקבל החלטה להזמין את באי-כוח העתונות להיות נוכחים בדיוני הוועדה. לדעתי, קיימת ציניות רבה בקהל, וציניות זו פוגעת קשה מאד במצב העניינים, ואנן שמהלך הדיונים יוודע ברבים כדי לגרש כל צל של ספק בקשר לעבודת הוועדה.

הצענו כבר ביום שני לנשיאות הכנסת הצעת חוק בחירות, טרם הוגשה הצעה זו לחברי הכנסת. לדעתי, יכולה ועדת משנה לעבוד על חוק זה וכל חבר יכול להציע את הצעותיו. אני מציע להזמין גם את נציגי

י. בדד:

משרד הפנים זהו המשרד שעליו הוטל ביצוע הבחירות, ושעליו להמליץ את פנקס הבוחרים. יהיה לנו יותר קל לדון על תאריך הבחירות לאחר שנשמע מפי אנשים אלה את פרטי הביצוע הטכני. אני מציע שהוועדה, או ועדת המשנה, תקיים ישיבות בקביעות, אמצא בממוצע ישיבה ליום. העובדה שהוטל עלינו לסיים את עבודתנו במשך שבועיים, אינה אומרת שאסור לסיים אותה תוך השבועיים האלה, לפני סיומה. אני מפנה את תשומת לבכם לעובדה שעברו כבר 3 ימים מיום שהוטל עלינו להכין את חוקת הבחירות. אם נגמור את העבודה המעשית תוך שבוע, נוכל להביא את החוק לכנסת ביום שני הבא. אם נחליט על ועדת משנה שתשב בקביעות ואם נודיע על כך ברגעים, ישפיע הדבר לטובה על רוח הציניות השוררת בקהל. הקהל אינו טאטיני לנו. הקהל חושב שאנו מחליטים היום דבר אחד ועושים מחר דבר שני.

אשר לתאריך הבחירות - לדעתי יש לקבל מיד החלטה, לא על תאריך הבחירות, אלא על תאריך אחרון, שלא יאוחר מטעם התקיימה הבחירות. (מ. וילנר: אני מסכים לזה). לדעתי, התאריך שמציע חבר הכנסת וילנר, ראשון לינואר, אינו מעשי. במקרה הטוב ביותר לא יתקבל החוק בכנסת לפני אמצע נובמבר. ובלי כל ספק דרושים חודשיים לביצוע ההכנות לבחירות. לכן גם הצענו שהבחירות תתקיימנה לא יאוחר מ-28 בינואר. לא אעמוד גם בתקיפות על תאריך זה באם יתברר שידרשו עוד כמה ימים.

י. בר-יהודה:

אני מציע שהיום ~~הוא~~ יוחלט כאן על שני דברים ועל ועדה. הדבר הראשון שאנו מציעים לנשיאות הכנסת הוא: להעמיד ביום שני הבא, ז.א. ביום הראשון שתתכנס הכנסת, את הצעת חוקת הבחירות הקודמת עם התיקון שאציע, לקריאה ראשונה. היות ועיקר העבודה הוא לא בקריאה ראשונה אלא בשניה, בקריאה ראשונה בכנסת הרי מדברים רק על העקרונות לשם כך עלינו להחליט על היום הקובע וכיום הקובע אני מציע את יום החלטת הכנסת למסור לנו באופן דחוף לעבד את חוקת הבחירות. זאת עלינו להביא כבר בהצעת החוק הראשונה. אני יודע שאפשר עוד למשוך את ענין הבחירות, אבל אני מצ רוצה להניח שנתקבלה החלטה רצינית על בחירות ממש. אינני צריך להסתמך על האיש ברחוב - לי מספיקה ההחלטה שנתקבלה כפי שנתקבלה, שפירושה שלא תתקיימנה בחירות באם יתפשרו בינתיים. יש להכניס כמה תיקונים בחוקת הבחירות הקודמת ולשם כך יכולה להבחר ועדה מצומצמת, ועדת ניסוח, שתסיים את העבודה הזו עד היום השני, ואז אפשר להביא את הצעת החוק לכנסת. ובזמן שתקיים הקריאה הראשונה בכנסת, אנו יכולים להתחיל בהוק סעיף סעיף.

את זמן הבחירות קובעת חוקת הבחירות רק בדרך אחת, היא קובעת את המכסימום. כאן כתוב "המועד יפורסם לפחות 54 יום לפני הבחירות" עלינו רק לקבוע את הגבול השני, ואם אנו קובעים "סוף ינואר" - הרי קבענו בזה את שני הגבולות. את היום המדוייק בין שני הגבולות תעבד ועדת הכנסת ותציע זאת כהחלטה מיוחדת של הכנסת. אני מציע את "סוף ינואר". אבל אם תבוא החלטה על אמצע פברואר אני מוכן להיות פשרן סראש ולהסכים לכך.

לדעתי, עלינו להציע לכנסת גם הצעת חוק על דבר גמר כהונת הכנסת הראשונה; אינני מדבר על פיזור. לפזר את הכנסת אפשר היה לו תקופת כהונתה היתה נגמרת באופן חוקי. אני מציע שתקופת כהונתה של הכנסת ייגמר יום לפני התכנס הכנסת החדשה, מפני שהחוק קובע שיש לקרוא לכנסת לא יאוחר מ-10 ימים לאחר פרסום תוצאות הבחירות; אינני יודע כמה זמן יעבור עד לפרסום תוצאות הבחירות. אינני רוצה שהממשלה תקיים אפילו יום אחד בלי כנסת. הכנסת החדשה תתאסף יום לאחר פיזור הישיבה, ולא תהיינה שתי "כנסיות".

הערה נוספת: בחוקת סדרי השלטון והמשפט ישנו סעיף הנותן לממשלה רשות להוציא תקנות שעת חירום גם בניגוד להחלטת הכנסת. אני מציע שיחד עם הצעת החוק הזו נכניס הצעה האומרת שסעיף זה אינו חל לגבי חוקת הבחירות. (הכוונה לסעיף 9), כי אינני רוצה שלאחר שאנו נחליט תבוא הממשלה, כפי שהיא יכולה באופן תיאורטי, ותבטל את החלטתנו.

י. קליבנוב:

עם כל רצוני להימנע מהערות פוליטיות, המביאות אותנו בסידה ידועה לאותה אגורה שגמרנו בה את ישיבתנו ב-3 לפנות בוקר, עלי בכל זאת לומר כמה מלים: לצערי הגדול איני יכול לקבל את ההצעה שיש באמת רצון לקיים בחירות בזמן הקרוב, אצל אותם הגופים שהם בעלי השפעה בכנסת, וכל זמן שהרבר לא יתברר סופית ובאופן מוחלט, אומר לכם כי איני רואה ערך רב לעבודתנו. לאחר ששמעתי את נאומו של ראש הממשלה היתה לי הרגשה שראש הממשלה והעומדים מאחוריו הגיעו לידי מסקנה שיש באמת לקיים בחירות בהקדם האפשרי. אבל, לאחר שראיתי את ההחלטה שנתקבלה, ברור לי שאין רצון כזה, ושלווקחים בחשבון אפשרות של אי-קיום בחירות בכלל.

איני רוצה למתוח ביקורת על עמדתן של הסיעות בכנסת, אבל ברצוני לבדוק את מצבי אני גם כחבר הוועדה וגם כנציג סיעה ידועה בכנסת. דעתי היא, שכל זמן שאיננו יודעים בדיוק מתי תתקיימנה הבחירות אינני יודע מה עלי לעשות בוועדה זאת. אם הבחירות תתקיימנה כעבור 3 או 4 חודשים ברור שלא נוכל לנסח מחדש את חוק הבחירות. אבל בלי כל ספק ישנם חוגים רבים החושבים שחוקת הבחירות אינה מתאימה לצרכי הארץ, ויש לשנותה מעיקרה, אבל לא נוכל לעשות זאת במשך 3-4 חודשים; אנו נוכל רק להכניס שינויים מתאימים בחוקה הקיימת. אם אנו חושבים רק על הכנת חוקה לבחירות בעתיד לבוא, כעבור שנתיים, גישתנו צריכה להיות אחרת ואינני סוכן לקבל חוקת בחירות בחפזון. אמנם, הכנסת תוכל לשנותה בהגיע הזמן, אבל החלטה זו תשמש תקדים ותהיה לה חשיבות גם הלאה.

מסקנתה היא: על הכנסת להחליט תחילה שיש לקיים בחירות בתאריך מסויים.

אשר לתאריך הבחירות - סיעתי הצביעה בעד סוף ינואר, אך אני מפקפק מאד אם תהיה אפשרות פכנית לקיים את הבחירות בסוף ינואר. אני לא הייתי בין אלה שהתלהבו מאד כל כך מתאריך זה. לדעתי, לא רצוי לקיים את הבחירות מיד לאחר הבחירות לעיריות ולמועצות המקומיות. ברור שאם הבחירות תתקיימנה מיד לאחר הבחירות למועצות המקומיות, הן תושפענה בסידה רבה מתוצאות הבחירות לעיריות ולמועצות המקומיות. לכן, לפי דעתי, יש לקבוע את הבחירות לכנסת בתאריך יותר מאוחר, כדי שהמרחק בינן לבין הבחירות למועצות המקומיות יהיה יותר גדול ואפשר יהיה לנהל מלחמת בחירות הוגנת וצודקת.

אשר לקשיים הטכניים בהדפסת רשימות הבחורים - הייתי באנגליה בזמן שביתת השבועונים וראיתי כיצד הופיעו השבועונים בדיוק בתאריך שהיו צריכים להופיע אלא, שלא הודפסו בנתי-השפוט, כי אם ע"י מספר רב של כתבניות שהדפיסו את השבועונים על שעווניות.

הצעתי היא להכין את הצעת החוק בקשר לתאריך הבחירות ולהגישה לכנסת ביום שני.

ב.צ. דינבורג:

ראשית כל, בקשר להחלטה שנתקבלה. לדעתי ברור מאד שהצעת הבחירות היא רק מפני שאין יציבות של רוב. הדבר הזה נאמר במפורש, לא כמו שהאופוזיציה רצתה, בלי נימוקים. אנחנו רוצים נימוקים. אמנם אם יש רוב יציב, אין אנו רוצים בבחירות עכשיו. אני גלוי. אנחנו רוצים בחירות כעבור שנתיים. הכנסת ומדינת ישראל אינם קיימים כדי לשמש את האינטרסים של הציונים הכלליים או של חרות. ישנם עניינים מפלגתיים, אבל ישנה כנסת וישנה מדינת ישראל וענייני המדינה.

ברור, לפי דעתי, שאם יש צורך בבחירות - יש לקיים בהקדם האפשרי. ועל כן יש לכוון את הדברים ואין לומר, כפי שאומר חבר הכנסת קליבנוב, שכל עוד לא צטוע אם תקויימנה בחירות אין לעבד חוקת בחירות.

לדעתי יש לחוקק חוק הכנסת: מתי עליה להתפזר וכיצד. ייתכן שיש עוד כמה חוקים שיש צורך בהם בקשר לתקופת כהונתה של הכנסת ופיזור.

אני מציע למנות מתי ועדות משנה שתפקיד האחת יהיה לבדוק את חוקת הבחירות ולהביאה לכנסת לקריאה ראשונה. על הוועדה להביא אמנם חוק זה למליאת הוועדה לפני הגישה אותו לכנסת. תפקיד הוועדה השנייה לקבוע חוק ולהציע הצעות על פיזור הכנסת. לאחר 4 שנים ובסקרה של

ג.ג. דינבורג:

צורך על פיזורה לפני כן.

עלינו לקחת בחשבון בקביעת תאריך הבחירות את שאלת רישום התושבים. כפי שנודע לי, ישנם כיום בארץ 200 אלף איש שאין להם תעודות זהות. אני הייתי מציע להשתמש בפנקסי המזון במקום תעודות זהות, במקרה שלא יספיקו להכין את כל תעודות זהות.

בכל דיומנו אין לנו צרכים לשים לב לסה שהעתונות כותבת. לי יש דעה משלי על העתונות ואיני מתירא ממנה.

ז. ורהפטיג:

לדעתי יש להבדיל בין הצד הפוליטי ובין הצד התחוקתי שבהחלטת הכנסת. תפקיד הועדה הוא להכין הצעות חוקים מבלי להכנס לצד הפוליטי של הדבר. קביעת תאריך, זוהי עובדה פוליטית, אבל יש בה שני צדדים: (א) קביעת התאריך מבחינה טכנית. ז.א., אנחנו מציעים הצעת חוק בחירות ומניחים שמיום קבלת החוק עד ליום קיום הבחירות אנו זקוקים לחודשיים, ורוצים לקבוע תאריך זה או אחר. אני יכול לעשות זאת ב-X. וכן ה-X הזה אני הולך חזרה. כך עשינו גם אז. את ה-X הזה קובעת הכנסת, כי את הצד הפוליטי לא אנחנו קובעים. אם נרצה להפוך את הסדר, לטפל בפוליטיקה ולהעביר את הכנת החוק לכנסת - אף פעם לא נתקדם בעבודתנו.

לפני כמה חודשים הוטל על ועדת החוקה להציע הצעת חוק על תקופת כהונתה של הכנסת. כיצד תקיימנה בחירות, כיצד תתפזר הכנסת, וכו'. אין זה נכון שאין סכונים חוק בחירות כל זמן שאין יורעי את תאריך הבחירות. וכוונת ההחלטה שנתקבלה לפני 3-4 חודשים היתה שוועדת החוקה תכין חוק כזה. לו היתה ועדת החוקה עובדת כראוי, היינו יכולים השבוע לטסור בכנסת, שיש לנו כבר הצעה סוכנה. לדעתי, יש להכין את החוקים מבלי לתלות את הדבר במו"ם הפוליטי, אם הבחירות תקיימנה או לא, במשך שבועיים כפי שהוטל עלינו. ללא שום ספק שהחלטה שנתקבלה בכנסת ביום רביעי - ואני הצבעתי נגדה יחד עם חלק מחברי האופוזיציה - משאירה פתח פתוח שלא תהיינה בחירות. הכוונה היתה ברורה מאד. לדעתי, יש להכין חוק בחירות טוב ויש אמצא לקיים את הויכוח העקרוני מבלי להתחשב מתי תקיימנה הבחירות. אני מציע לקבל עקרון אחד: את עקרון הבחירות הארציות יחסיות. אם נקבל את העקרון הזה, אנו יכולים להשתמש בחוק שיסנו כבסיס. אין דבר זה מחייב לדורות הבאים.

אני מקבל את הצעת חבר הכנסת דינבורג להבדיל בין חוק הבחירות וחוק הכנסת, אבל יש לגשת מיד לעבוד שני החוקים האלה. אני מסכים לבחור שתי ועדות משנה שתטפלנה בחוקים אלה. לדעתי, יש לשתף את נציגי משרד המשפטים ומשרד הפנים כי עניינים אלה נוגעים להם.

אני מציע להביא את שתי הצעות החוקים האלה לכנסת לא בבת אחת, כיון שלא נספיק. את הצעת הבחירות נספיק להכין במשך שבועיים. לעומת זאת, הכנת הצעת חוק הכנסת תדרוש זמן רב יותר. אני מציע להביא את הצעת חוק הבחירות לסליאת הועדה ואח"כ לכנסת. אני סבור שאפשר לקיים קריאה ראשונה על סמך הצעת חוק.

י. לם:

אינני יכול להסכים לכל הדברים שנאמרו ע"י חבר הכנסת ורהפטיג, כי איני יכול להתחייב שחוקת הבחירות שאנו סכינים היום תשאר בתוקפה גם אם לא תקיימנה בחירות תוך 3 חודשים. אני מקבל את ההחלטה כפי שנתקבלה. עלי לומר שאם אני חייב לעבד את חוקת הבחירות, לאור העובדה שאין ממסלה יציבה, אני מותר על דברים

י. לם:

טובים כדי לקיים בחירות מהירות. לכן, אין לנו ברירה אחרת במקרה זה, כאשר אנו מעוניינים בקיום בחירות בהקדם האפשרי, מאשר לקחת כבסיס את חוקת א הבחירות הקובעת. אין זאת אורח, שאפשר להגיש ביום שני לכנסת מבלי להביאה תחילה לוועדה. על הוועדה לשקול כל סעיף וסעיף ולהיות משוכנעת כי הוא מתאים למציאות. לדעתי, ישנן בעיות טכניות רבות שיש למצוא להן פתרון. לדעתי אין לנו כל אפשרות להכין שני חוקים כיום, לא עשינו זאת עד היום ולא נעשה זאת גם כיום. חשוב רק לקבוע את תקופת כהונתה של הכנסת, וזאת אפשר לעשות בחוקת הבחירות. אפשר לכתוב בחוקת הבחירות שתקופת כהונתה של הכנסת הראשונה מסתיימת יום לפני כינוס הכנסת החדשה.

אשר לקביעת תאריך הבחירות - לדעתי לא נוכל לקבוע את המועד לא היום ולא מחר. הכוונה לא היתה, כפי שאמר חבר הכנסת ורהפטיג, שעלינו לקבוע את התאריך האובייקטיבי. לא דובר כאן על כך אם יש לפזר את הכנסת חודשיים לפני הבחירות או לא. השאלה עומדת לפנינו היא סתיימו החודשיים האלה. זהו תפקידנו. אינני יודע מדוע הוטל עלינו תפקיד זה, אבל עובדה היא שעלינו לקבוע תאריך לקיום הבחירות. חבר הכנסת בר-רב-האי צודק באומרו שיש לבחון תחילה את האפשרויות הטכניות ורק אח"כ לקבוע את התאריך. אני משוכנע שאם יהיה רצון לכך נוכל לקיים את הבחירות תוך חודשיים או לכל היותר 3 חודשיים. לאחר שנקבע את התאריך, לדעתי, אין לזוז ממנו.

הערה אחרונה: אינני יודע מדוע חברים אומרים שאנו איננו מעוניינים בבחירות.

ח. רובין:

אני משוכנע שכל המפלגות רוצות בחירות. ולכן לדעתי צודק חבר הכנסת וילנר באסרו שתפקידנו הראשון הוא לקבוע תאריך לבחירות. חבר הכנסת ורהפטיג הסביר לנו באופן משפטי כיצד הכנסת לא החליטה שום דבר. מועד הבחירות, הוא אטר, זה מושג X, ואשר להכנסת חוק - הרי החליטה על זה הכנסת כבר מזמן. זוהי אמנות משפטית, אך אינני משוכנע שהיא מתאימה לעובדות. לפי החלטה קודמת, עלינו לקבוע את המועד. ומה מציעים חברי הכנסת וילנר, בדר וקליבנוב? הם הרי מציעים לקבוע את מועד הבחירות. הוצעו לנו 3 תאריכים, אמצע ינואר, סוף ינואר ואמצע מרץ. עלינו לשקול שני דברים: ראשית, המועד המוקדם ביותר האפשרי מבחינה טכנית. כולנו מעוניינים מאד בבחירות בהקדם האפשרי, אבל מצד שני כולנו מעוניינים בבחירות הוגנות. ואני מאמין שאם רוצים לקיים בחירות בראשון לינואר, - לא נוכל לעשות זאת, ולא נוכל להבטיח הכנה מדויקת לסובת הבחירות. אני סוכן לחכות בענין זה עוד שבועיים על מנת להבטיח בחירות הוגנות. לדעתי, התאריך המתאים ביותר הוא לכל המאוחר סוף ינואר. עלינו להטיל על משרד הפנים את הכנת הבחירות, ועלינו לקבוע את היום הקובע. השאלה העיקרית היא שנין תעודות הזהוי. בענין זה לא האיתי ששרד הפנים פעל במרץ בקשר לבחירות העירוניות. עלינו להכין חוקת בחירות שתבטיח לכל איש לפנות לערכאות באם תינטל ממנו זכות הנחירה שלא בצדק. כיום ישנה שיטה חדשה: יש לאדם זכות בחירה - אבל אינו יכול לבחור מפני שאין לו תעודת זהות. הדבר מורגש באופן מיוחד אצל הערבים. עלינו לדאוג להסדר ענין זה כבר כעת. כולנו רוצים בבחירות ועלינו להטיל על משרד הפנים לגשת מיד להכנות. אינני יודע מדוע יש לחכות עד אמצע חודש מרץ. לדעתי חודשיים יספיקו בהחלט. אם אני מניח שכולנו רוצים בבחירות - הרי הדרך היעילה ביותר היא זו שהציע חבר הכנסת בר-יהודה. בניגוד לחוקים אחרים, הוכן חוק זה לא ע"י הממשלה אלא ע"י ועדת כנסת. לכן, אפשר לקיים את הדיון הכללי מיד. אני מציע להגיש את הצעת החוק לכנסת ביום שני, ובינתיים תשב הוועדה ותדון בחוק כדי שתוכל להביא אותו ביום שלישי לקריאה שנייה.

אני מציע לקבל את הצעת חבר הכנסת ^{בדרך} להזמין לישיבותינו את באי-כח העתונות, כהחלטה יוצאת מן הכלל, מבלי שהדבר ישמש תקדים להבא. בצורה זו תדע העתונות את הנעשה ולא יהיה סילוף עמדות. אני מציע לקבוע היום את תאריך הבחירות לא יאוחר מחודש ינואר, וכן אני תומך בהצעת חבר הכנסת בר-יהודה לבטל את תוקף סעיף 9 בסדרי שלטון והמשפט בקשר לחוקת הבחירות.

ע. אס"א:

לדעתי, החוק שהוטל עלינו להכין צריך להיות מיועד לכנסת השניה בלבד. אינני יודע מה החפזון אם כי ברור, שאם תהיינה בחירות, כולנו מעוניינים שתהיינה בהקדם האפשרי. אבל צריך להיות גם ברור שבחירות יש להכין כהלכה. ויש לי הרושם שאין כאן מספר מספיק של אנשים היודעים במידה מספקת את כל הקשיים הטכניים הקובעים הרבה מאד בהכנה הוגשת של בחירות. שמענו מפי חבר הכנסת דינבורג שיש למעלה מ-200 אלף איש שאין להם תעודות זהות, והוא הציע להשתמש בכרטיסי המזון. לדעתי, ברגע שתהיינה שתי תעודות, שבהן יהיה אפשר להופיע בבחירות - לא יכולות להיות בחירות הוגנות. מוכרחה להיות תעודה אחת לכל האזרחים. ואינני יודע אם למי שהוא ברור כמה זמן דרוש לשם הכנה כזו. כדי להציע תאריך מסויים עלי להיות מסוכנע שתאריך זה יוכל לעמוד במבחן הביצוע. ההובן והבדוק. עלי לשמוע תחילה את חוות דעתו של משרד הרישום אם ניתן לבצע את הבחירות עד לסוף ינואר.

אני חולק ^{אם} הדעה שאפשר להגיש את החוק לקריאה ראשונה. גם אלה שטוענים זאת אומרים שהוא טעון תיקון. אני אומר שכדי להציג איזה שהוא דוקומנט לכנסת, הוא צריך להיות דוקומנט מדוייק. אינני רואה שום אפשרות להכין זה עד יום שני. על כל פנים, אפשר להטיל על ועדת משנה, שתקבל כיסוד את ההצעה הזאת, ולבדוק את השנויים הטכניים כדי שאפשר יהיה להביא זאת לכנסת בהקדם האפשרי. יחד עם זאת יש לתת לכל חבר את האפשרות בין אם ע"י ישיבת מאגאט מליאת הועדה או ע"י ועדת המשנה להציע את הצעותיו.

פרופ. שקי:

ברצוני להעיר כאן שאין זה סימן של דמוקרטיה פחותה אם משרד המשפטים מכין, מבחינה טכנית, תקונים או הצעות לחוק. ההכרעה נמצאת תמיד בידי הכנסת. מלבד זאת, בדרך כלל נמצאת יזמת החקיקה בידי הממשלה, שהיא המבצעת אך הכנסת היא המכריעה.

אשר להערת חבר הכנסת בר-יהודה ביחס לגמר כהונתה של הכנסת הראשונה, נהוג בחו"ל, שלאחר שהכנסת מתאספת מודיעים לנשיא, שהפרלמנט ניכון. מצד שני, מיד עם קיום כנסת אחרת, נגמר תוקף כהונתה של הכנסת הקודמת. פאלמנט שנבחר מחדש יכול לפעול באופן חיוני לאחר שניכון אבל אין זאת אומרת, אם אין נותנים סמכות מיוחדת לפרלמנט הקודם, שהוא יכול להמשיך לפעול. אפשר תמיד לתת לו סמכויות מיוחדות.

ח. צדוק:

הועדה צריכה, נדמה לי, להחליט ב-4 נקודות, ש-3 מהן אינן שנויות במחלוקת אבל חשוב שההחלטה תתקבל ותירשם - ועל אחת מהן יש חלוקי דעות.

השאלה הראשונה, נדמה לי, שיש לאשר ששיטת הבחירות לקראת הכנסת השניה, תהיה כשיטת הבחירות לכנסת הראשונה. זאת יש להגיד.

הדבר השני הוא, שחוק הבחירות שקובעים אותו עכשיו, אינו החוק הקבוע אמדינת ישראל, אלא חוק הבחירות לכנסת השניה.

הדבר השלישי, וזהו דבר נפרד, הוא: חוק הכנסת. אני הייתי קורא לחוק זה "חוק המעבר". כאן העניינים אינם די בהירים. האם מתכוונים בשלב זה לעשות חוק קבוע שמסדיר גם בעתיד את שאלות פיזור הכנסת, או חוק מעבר לצרכי המצב הנוכחי? אני מבין שאחידות הדעות היא, שעושים חוק מעבר לצרכי המצב הזה.

נשארת שאלת הביצוע. מבחינת הביצוע, לכל הפחות לגבי חוק הבחירות, קיימות כמה שאלות של התאמה. אצביע רק על שניים. אנחנו למשל, בחוק הקודם סבלנו במשך תקופה ארוכה מזה שהחוק נקבע מלבד לתאריך הבחירות עצמו, לוח זמנים יותר מדי רגידי לכל מיני פעולות שונות. מי שישב בסועצת המדינה הזמנית, זוכר שבכל שבוע שינו את התאריך הזה, כדי שאפשר יהיה לקיים את התאריך הסופי. לדעתי, יש ללמוד מהנסיון הזה ויש לקבוע את לוח הזמנים באופן יותר גמיש. זאת יש לעשות יחד עם אותם האנשים העוסקים בזה. אנחנו דנים כעת בוועדת משנה בחוק האזרחות. קימת השאלה אם בזמן שתתקיימה

ח. צדוק:

הבחירות יהיה חוק אזרחות במדינת ישראל. גם יהיה חוק אזרחות, ברור שזכות
הסחירה תהיה על סמך חוק זה. ייתכן שיכולה להיות דעה אחרת. אבל זאת בעיה
שראויה לעיון. לי נדמה שאי-אפשר להביא לכנסת לקריאה ראשונה דבר שיודעים
עליו מלכתחילה, גם האנשים שמכינים אותו, שהוא דבר בלתי מושלם ופגום. אני
יודע שהצעות חוק שהממשלה מביאה הן הצעות פגומות, אבל אני יכול לומר שהפגמים
אינם משום שהאנשים יודעים שהם פגומים - הם עשו את מיטב יכולתם. אבל נדמה
לי שלא צריך להביא לכנסת דבר שמלכתחילה יודעים שהוא אינו מתאים ופגום.
בעיקר באותם המקרים שהיוזם של התחיקה זו אחת מועדות הכנסת - הועדה צריכה
לתת דוגמא נאה שמביאים דבר מושלם ולא בלתי-מושלם. דבר זה יכול להעשות
בשתי דרכים: או שתבחר ועדת משנה להועדה הזאת תקבל מראש סמכות להכין את
החוק כאלו על דעת הועדה כולה; או - אם אנחנו רוצים להחמיר - לחזיר הועדה
למליאת הועדה את הצעת החוק לאשור הועדה כולה ורק לאחר זאת תוגש ההצעה
לכנסת. אני הייתי מציע לבחור בשתי ועדות מצומצמות סבילות שאחת תעסוק
בתאום חוק הבחירות והשניה תעסוק בהסדר המעבר בין הכנסת הראשונה והכנסת
השניה. אין זה ענין ליום אחד. יש למשל ענין החוקים שתקפם פג בתקופת
המעבר. יש לקבוע את כל הענינים האלה ולהביא לכנסת דבר מושלם. הנסיון
הוכיח לנו שחוק בחירות לחוד וחוק מעבר לחוד פעלו היטב. שני החוקים האלה
הם חוקים אד-הוק ולא חוקים קונסטיטוציוניים שמסדירים את הבעיה לאורך ימים.

ג. ניר - היו"ר:

ברצוני לומר לחבר הכנסת קליבנוב שברור היה
לי למחרת קבלת ההחלטה שהבחירות תתקיימנה באם
לא תהיה ממשלה יציבה ושעל ועדת החוקה הוטל להכין חוקת בחירות ולהחליט
על תאריך קיום הבחירות, תוך שבועיים מיום קבלת ההחלטה - כל זה באם לא תהיה
ממשלה יציבה. הכנסת קבלה החלטה ועלינו לנהוג לפיה. אם נבחר בשתי ועדות
- מסופקני אם נספיק לסיים את העבודה תוך שבועיים. כאשר מטילים עלינו לקבוע
תאריך לבחירות, אני מבין שתפקידנו הוא לקבוע תאריך לבחירות. אני פס כן
בדעה שעלינו לקבוע את התאריך המקסימלי לקיום הבחירות - לא יאוחר מ-ראשון
לפברואר, ובמקרה הגרוע ביותר לא יאוחר מ-15 לפברואר. הוצע כאן לשמוע
את חות דעת משרד הפנים ובינתיים להגיש את החוק לקריאה ראשונה. לדעתי
אפשר להגיש את החוק לקריאה ראשונה לכנסת ובינתיים לדון בוועדה בפרטי החוק.
אני מציע לקבל את היסודות הבאים לחוק הבחירות:

1. הבחירות לכנסת תתקיימנה לא יאוחר מ-15 לפברואר;
2. הבחירות תתקיימנה לפי חוקת הבחירות הקודמת בשנתיים מתאימים לזמן;
3. ועדת הבחירות המרכזית;
4. ~~כדלהלן~~ ~~את~~ סעיף 9 של פקודת סדרי השלטון והמשפט שלא יחול לגבי חוקת
הבחירות;
5. משרד הרישום;
6. חוק מעבר. היחסים בין הכנסת הראשונה והשניה בהתאם לפקודת המעבר.

בצורה זאת אפשר להביא את החוק לקריאה ראשונה
ובינתיים יכולה הועדה להמשיך בדיוניה.

תחילה אעמיד להצבעה את שתי ההצעות שהוצעו כאן
לבחור בוועדת משנה או לקיים את הדיון במליאת הועדה.

ה צ ב ע ה

ברוב של 6 קולות נגד 5 מחליטים לקיים את הדיון
במליאת ועדת החוקה, חוק ומשפט.

י. לם:

אני מציע לבקש מטר צדוק ומשרד המשפטים להביא
לישיבתנו הבאה הצעה מתקנת, בהתאם למה שנאמר
כאן, של חוקת הבחירות וחוק המעבר.

מחליטים:

לקיים ישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט ביום ב', 23.10.50 ולהזמין
לישיבה זו את ב"כ משרד הפנים, ומשרד הרישום. משרד המשפטים יביא
לישיבה זו הצעת חוקת הבחירות מתוקנת והצעת חוק המעבר.